РІК ЗАЛОЖЕНЯ 1893.
"СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три рази на тиждень
вівторок, четвер і суботу,
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
"SVOBODA"
("LIBERTY")
the Ukrainian Newspaper
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by Ukrainian National Association
at 83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
The best advertising medium.
Rates furnished on application.

Урядовий орган Українського Народного Союза -- "SVOBODA" -- Official organ of Ukrainian National Association.

РІК XXV. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., второк 7-го серпня 1917. Ч. 92. VOL. XXV. JERSEY CITY, N. J., Tuesday, August 7, 1917. No. 92.

НОВА КРІЗА В РОСІЙСЬКІМ КАБІНЕТІ.

Російські політики заявляють згідно, що одинокий Керенський може виратувати Росію.

Центр. Екз. Комітет видав відозву до всіх народів сьвіта в справі покінченя війни.

НАСТУП НА БУКОВИНІ ТРИВАЄ ДАЛЬШЕ. – ДОРНА-ВАТРА І РАДІВЦІ ЗДОБУТІ.

Битва в Галичині.

—o—

Загальне воєнне положенє в Галичині і на Буковині.

В Галичині: В руках російських війск находить ся ще північно-східна частина Галичини. Вона обіймає **повіт Броди, часть повіту Збаража і часть повіту Скалата.**

На Буковині: Російські війска находять ся ще в отсих трох повітах: Серет, **Сучава, Ґура-Гумора.**

І в Галичині і на Буковині союзні війска перейшли російську границю. В Галичині перейшли російську границю майже здовж Збруча, почавши від Гусятина аж до устя Збруча до Дністра. На Буковині союзні війска війшли до Бесарабії на північний схід від Черновець.

Союзні війска війшли до Черновець.

БЕРЛІН, 3. серпня. — Німецький урядовий рапорт звучить:

„**АРМІЯ КН. ЛЕОПОЛЬДА:** На схід від Гусятина прийшло до місцевих боїв. Над долішним Збручем союзні війска здобули цілий ряд сіл помимо завзятого опору зі сторони російських війск. При здобутю Кудринець відзначили ся найбільше війска баварські.

„**АРМІЯ АРХ. ЙОСИФА:** Між Дністром і Прутом російські війска ще вчера рано ставили опір. Зараз пополудни російська боєва лінія почала колибати ся і уступати перед армією ґен. Ліцмана. Села на північ від Черновець стоять в огни. Вони показують дорогу, якою відбувала ся утеча російських війск.

„Нині досьвіта австро-угорські війска під командою ґен. Кріта війшли з північи до Черновець. Майже рівночасно вмашерували инші союзні війска під особистою командою арх. Йосифа до міста від заходу. Столиця Буковини є освободжена від ворогів.

„Дальше на полудне союзні війска заняли в долині ріки Серету місцевости: Слободзя, **Давидівці і Чудин,** а в долині ріки Сучави: Садова і Филипів.

„Австро-угорські війска заняли Кімполюнґ, зводячи боротьбу о кождий дім.

„Також в Карпатах по обох сторонах ріки Бистриці наші війска приневолили неприятеля до відвороту.

„З приводу побідного наступу союзних війск освободжено від неприятеля майже цілу Галичину і більшу частину Буковини".

Чернівці були пять разів в руках російських війск.

Буковина була від початку війни дуже часто тереном великих битв. **Столиця Буковини, Чернівці, переходила 10 разів з рук до рук.** Пять разів Чернівці опинили ся були в руках російських війск, а отсе пятий раз союзні війска Чернівці відібрали.

Перший раз заняли російські війска Чернівці 4. вересня 1914 р., але вже по кількох тижнях мусіли їх опорожнити.

В падолисті 1914 р. Чернівці опинили ся знова в руках російських війск, але небаром мусіли відступити. В грудни 1914 р. російські війска здобули знова Чернівці, але мали їх всего 2 тижні у своїх руках.

В січни 1916 р. російські війска мали через короткий час Чернівці у своїх руках. Доперва після занятя міста в червни 1916 р. вдало ся російським війскам задержати місто у своїх руках аж до теперішного часу.

Занятє Черновець обходжено в Німеччині сьвяточно.

АМСТЕРДАМ, 4. серпня. — **З Берліна доносять, що цісар Вільгельм вислав з нагоди здобутя Черновець, столиці Буковини, подяку і желаня головному командантови на східнім фронті, князеви Леопольдови Баварському. Також видав приказ, щоби улиці в містах були в означенім дни прикрашені прапорами і щоби відбути сьвяточні обходи з богослуженями.**

Відворот російських війск на Буковині.

ПЕТРОҐРАД, 3. серпня. — Російський рапорт звучить:

„В околиці устя ріки Збруча до Дністра неприятель зробив наступ на наші становища. **По завзятій боротьбі наші війска були приневолені уступити в деяких місцях поза Збруч.** Німецькі війска заняли Латківці, Трубчин і Волківці. (Всі три села лежать на північнім березі Дністра).

„Між Дністром і Прутом наші війска уступають на схід.

„В Карпатах неприятель заняв місцевість Фалькеї. На північ від Кімполюнґа наші війска стоять в битві над Молдавицею.

„Під напором неприятеля наші війска опорожнили Кімполюнґ. Над рікою Бистрицею (в Румунії) відбуваєть ся битва. На прочім фронті відбуваєть ся оживлена перестрілка".

Дорога на Одесу отверта.

ЛОНДОН, 3. серпня. — **У війскових кругах побоюють ся, що здобутє Черновець німецькими війсками може потягнути за собою дуже поважні наслідки.**

Через здобутє Черновець майже ціла Буковина опинила ся в руках неприятеля, а вслід за тим нова небезпека грозить тій части Румунії, яка находить ся ще в руках російсько-румунських війск.

Як довго Німці і Австрійці мали у своїх руках Чернівці, Румунія не хотіла виступити проти них до війни, і доперва після наступу ґен. Брусілова в 1916 р., який відпер був німецькі війска далеко від границь Румунії, Румунія злучила ся з аліянтами проти осередних держав.

Небезпека, яка грозить Росії і Румунії, не була ніколи так велика як під теперішну пору. Неприятелеви стоїть отвором дорога до Одеси.

Ґен. Макензен в Тернополи.

ЛОНДОН, 3. серпня. — Кореспондент лондонської часописи „Таймс", який перебуває в головній російській війсковій кватирі доносить, що цісар Вільгельм і ґенерал Макензен відбули торжественний вїзд до Тернополя.

Союзні війска перейшли російську границю на північний схід від Черновець.

БЕРЛІН, 4. серпня. — Німецький рапорт доносить:

„АРМІЯ КН. ЛЕОПОЛЬДА: Підчас 14-дневної кампанії німецьких, австро-угорських і турецьких війск відобрано від неприятеля решту Галичини з виїмком смуги землі між Бродами і Збаражем.

„АРМІЯ АРХ. ЙОСИФА: Освободженє Буковини поступає дуже скоро наперед. На північний схід від Черновець союзні війска перейшли російську границю.

„Союзні війска перейшли лінію Чернівці-Петрівці-Біжка-Кімполюнґ. Неприятель утікає дальше у східнім напрямі.

„Над границею Молдавії неприятель робив зусиля, щоби заняти приступом місцевість Касінолюї, але без успіху.

„**АРМІЯ МАКЕНЗЕНА:** Над долішним Серетом (в Румунії) воєнна акція змагаєть ся".

Російські війска опорожнили Дорна-Ватру.

ПЕТРОҐРАД, 4. серпня. — Урядовий російський звіт доносить:

„На північ від Гусятина одна з наших патруль перейшла під охороною артилерії через ріку Збруч і напала на передну сторожу неприятеля. Наші салдати кидали найперше ручними ґранатами, а відтак звели боротьбу на баґнети. Коли Німці побачили зближаючих ся наших салдатів, з криком „козаки йдуть" почали утікати. 43 Німців взято в полон і здобуто 7 машинових крісів.

„Над рікою Збручем, на полудне від Скали, наша піхота прогнала неприятеля зі села Хустівки і Чорнокозинців.

„Між Дністром і Прутом наші війска уступають дальше на схід. Опорожнивши дня 3. серпня Чернівці, наші війска висадили у воздух міст над Прутом. Неприятель обсадив села: Рача, Ков. Поляна і Раранче, на схід від Черновець.

„Таксамо в Карпатах наші війска уступають у східнім напрямі. Неприятель переслідує наші війска, з котрих деякі з приводу браку карности не ставлять майже жадного опору.

„На північний схід від Кімполюнґа наші війска стоять в битві з неприятелем. Дорна-Ватра находить ся в руках неприятеля.

„Здовж румунського фронту відбуваєть ся оживлена перестрілка".

Союзні війска маширують на Хотин.

БЕРЛІН, 5. серпня. — Німецький урядовий рапорт звучить:

„**АРМІЯ КН. ЛЕОПОЛЬДА:** На північнім фронті прийшло в кількох місцях до сильної перестрілки.

„В околиці Бродів і над Збручем відбуваєть ся сильне бомбардованє.

„На полудне від Дністра союзні війска зближають ся до Хотина.

„АРМІЯ АРХ. ЙОСИФА: На схід від Черновець союзні війска здобули Раранче і західну часть Бояна над Прутом.

„На полудневий схід від Черновець наступ союзних війск відбуваєть ся дальше з добрим успіхом. В долині ріки Сучави по битві в околиці Радовець російські війска мусіли уступити назад. Дорна-Ватра находить ся в руках наших війск.

„Між Льонґою і Бростем союзні війска перейшли Бистрицю (в Румунії).

„**АРМІЯ МАКЕНЗЕНА:** Положенє не змінило ся".

Російський рапорт.

ПЕТРОҐРАД, 5. серпня. — Російський урядовий звіт звучить:

„В околиці шляху Ковель-Сарни патруля під командою поручника Духанова переправила ся на другий берег допливу Стохода, не зважаючи, що вода сягала по шию, перетяла дротяні перегороди і зробила напад на австрійську передну сторожу. Частину Австрійців убито баґнетами, а частину взято в полон.

„Від Ковля відділ неприятеля, в числі 7 компаній, зробив напад, але огонь нашої артилерії його ударемнив. Неприятель був приневолений уступити назад на свої первісні становища.

„Над рікою Збручем, в околиці Кудринець, патруля, зложена з 7 салдатів, під командою підпоручника Деміна перевела напад на патрулю неприятеля, яка числила 30 людий. Богато з них убито, двох взято в полон, а решта втікла.

„На схід від Черновець, в околиці Бояна, наші війска відзискали ліс Дольок. Ебурський полк піхоти, який перевів був хоробрий напад на неприятеля, взяв 20 офіцирів і 500 неприятельських жовнірів в полон та здобув 3 машинові кріси.

„На полудневий захід від Бояна неприятельські війска заняли село Молодія. На захід від Серету неприятель здобув Найфратавц (на захід від Радовець).

„На румунськім фронті в напрямі Кімполюнґа наші війска уступають на схід. Неприятель заняв місцевість Вама".

В РОСІЇ.

Кабінетова кріза в Росії. — Терещенко уступив.

ПЕТРОҐРАД, 3. серпня. — **Президент кабінету Керенський і всі прочі міністри, з виїмком містопрезидента Некрасова, подали ся нині вечером до димісії. Пізно в ночи вони цофнули свою резиґнацію, в виїмком Терещенка, міністра для заграничних справ.**

Яко причину кабінетової крізи подають дві справи: **тяжке обжалуванє проти міністра хліборобства, Чернова, і цілковита невдача в переговорах, які мали на ціли приєднати кадетів до утвореня коаліційного кабінету.**

Одинокий Керенський може уратувати Росію.

ПЕТРОҐРАД, 4. серпня. — Довірочна нарада представників партій, членів кабінету і визначнійших політиків, яка відбувала ся в Зимовій палаті, тривала через цілу ніч.

Нараду покінчено ухваленєм резолюції, в якій висказано повне довірє Керенському і його кабінетови. Всі учасники заявили згідно, що від Керенського залежить тепер спасенє або руїна Росії.

Дебата складала ся по більшій части з похвал для Керенського, який не брав участи в нарадах. Всі заявляли, що Керенський є одиноким мужем, який є всилі привернути лад і забезпечити свободу.

Міністер для заграничних справ, Терещенко, заявив, що про мир нема що й думати та що **Росія мусить ладити ся до четвертої зими.**

Міністер Церетелі сказав, що Керенський є одиноким мужем, який може виратувати край.

Прокуратор синода, Львов, підніс, що Керенський є тим мужем, якому доля призначила бути спасителем Росії.

Міністер судівництва, Єфремов, назвав Керенського мужем, без котрого Росія нині не може обійти ся.

Павло Мілюков, провідник кадетів, заявив, що його партія все ще є готова приступити до утвореня коаліційного кабінету під проводом Керенського, який має всі потрібні до того прикмети.

Містопредсідатель Некрасов подав до відома услівя, під якими ґенерал Корнілов згодив ся був приймити становище головного команданта російських віск. Некрасов заявив, що потайно роблять ся приготовленя до противреволюції і що її небезпека є з кождим днем більша. Тому заходить потреба утвореня як найсильнійшого правительства.

Одинока точка, на якій не могли учасники наради дійти до згоди, була справа авторітету і власти, які собі привлащують ради робітничих і салдатських депутатів. Один представник петроґрадської ради роб. і салд. депутатів остерігав міністрів, що на случай, коли би виключено вплив рад на правительство, анархія вийде побідно. „Ради — говорив делеґат — показали ся доси може одинокими силами, які викликала революція!"

Центр. Екз. Комітет і виділ думи висказують Керенському довірє.

ПЕТРОҐРАД, 5. серпня. — **На засіданю Центрального Екзекутивного Комітету, яке тривало через цілу ніч, ухвалено 147 голосами проти 46 перенести на Керенського необмежену власть.**

Рівночасно відбуло ся також засіданє виділу думи, на якім ухвалено довірє Керенському.

Керенський одержав необмежену власть диктатора.

ПЕТРОҐРАД, 5. серпня. — **Президент Керенський цофнув свою резиґнацію і зістав тепер необмеженим диктатором цілої Росії.**

Разом з ґен. Корніловом, який обійми в становище головного команданта війск під услівєм, що полишать йому зовсім вільну руку щодо веденя війни, президент Керенський ще раз буде робити зусиля привернути лад у нутрі держави і карність серед війск.

Коли президент Керенський вчера нагло виїхав був з Петроґраду, рознесла ся була вістка, що він вдруге рішучо зрезиґнував. Тимчасом нині повернув Керенський назад і заявив, що повертає на становище президента.

—o—

Центральний Екзекутивний Комітет жадає покінченя війни.

ЛОНДОН, 4. серпня. — **З Петроґраду доносять, що Центральний Екзекутивний Комітет робітничих, селянських і салдатських депутатів ухвалив на своїм останнім засіданю видати проклямацію до всіх народів сьвіта, звертаючи їх увагу, що дальше веденє війни зробить положенє народів траґічним, а в першій мірі народу російського.**

В проклямації говорить ся дальше, що дальша війна принесе знищенє російської революції, що буде смертним ударом для демократії цілого сьвіта і знищить всі надії на загальний і справедливий мир.

—o—

В неділю розпічнуть ся в Москві „Надзвичайні Національні Збори".

ПЕТРОҐРАД, 3. серпня. — **В „Надзвичайних Національних Зборах", які розпічнуть ся в Москві в неділю, візьмуть участь представники всіх партій.**

Президент Керенський і члени його кабінету мають намір представити на зборах правдивий стан Росії і виложити ясно задачі, які треба розвязати.

Є можливе, що прийде до утвореня нового коаліційного кабінету, в якім візьмуть участь також і представники партії кадетської.

(Продовжене на стороні 3-тій).

"SVOBODA" (LIBERTY)
the Ukrainian newspaper
published three times a week: Tuesday, Thursday and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Established 1893.

JOSEPH STETKEWICZ, editor
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ANDREW SAWKA, manager
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at the Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

SUBSCRIPTION:	ПЕРЕДПЛАТА:
In United States:	В Злучених Державах:
$2.50 per year	на рік $2.50
$1.25 per 6 months	на пів року $1.25
$1.00 per 4 months	на 4 місяці $1.00
In Jersey City and to foreign countries:	В місті Jersey City і за границю:
$3.25 per year	на рік $3.25
$1.75 per 6 months	на пів року $1.75
$1.00 per 3 months	на 3 місяці $1.00
Single copy 3 cents.	Поодинче число 3 центи.

За кожду зміну адреси платить ся 5 центів.

Адреса: SVOBODA
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Всї моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „Svoboda".

При висиланю замовлення належить долучити моні-ордер або чек.

Число телефону 498 Montgomery.

AMERICAN ASSOCIATION OF FOREIGN LANGUAGE NEWSPAPERS MEMBERSHIP LABEL

За всї оголошення поміщувані в „Свободї" редакція не відповідає. — Рукописий не звертає ся.

З біжучої хвилї.

Нюйорський „Свѣтъ" подає за старокраєвими ґазетами статю з краківського „Часу", в якій говорить ся, що „українська пропаґанда поза границями Австро-Угорщини, котрої головними центрами були Берлїн і Швайцарія, значно ослабла. Се обяснюєть ся рівнодушним відношенєм західно-европейської суспільної думки супроти українського питаня. За се у Відни і в Галичинї ся пропаґанда не втихає".

„Др. Кость Левицький — пише дальше „Час" — говорить нинї вже в імени 40-мілїонового народу. Передтим Українцї готові були вдоволити ся східною Галичиною, а нинї вони вже хочуть мати — і то що найменьше — Волинь, Холмщину і часть сїдлецької ґубернїї. Передтим (?) вони годили ся признати Полякам право на істнованє в Червоній Руси; нинї вони жадають, аби Поляків прогнано відти цїлком. Всьо се сьвідчить про те, що Українцї, попавши під вплив аґітаторів, все меньше і меньше починають числити ся з правдивим положенєм справи".

В днях 7. до 12. мая 1917 року в Петроґрадї відбула ся конференція російської соціял-демократичної робітничої партії, яка стоїть під проводом Н. Ленїна і є знана під популярною назвою партії „большевиків".

Про сю конференцію пише в канадійськім „Робочім Народї" п. В. Левинський, характеризуючи її так:

„Ся партія, яка опираєть ся на робітниках та загалом на пролетарських елементах і міста і села (в думі вона мала 5 послів під проводом Петровського і всї в часї війни були заслані в Сибір), є нинї найсильнїйшою і найбільше впливовою серед робітників, головно в самім Петроґрадї. Тому ухвали сеї партії, яка зібрала ся в момент дуже важкої кризи в Росії, заслуґують на особливу увагу.

На конференції обговорювано — як доносить п. В. Левинський — богато питань, з котрих ми наводимо лише одно, а се: **питанє про національну справу.** В сїй справі большевики ухвалили слїдуючу резолюцію:

Всїм націям, що входять в склад Росії, повинно бути признане право на свобідне відділенє і утворенє самостійної держави. Курляндія Фінляндія, Польща, Україна і т. п. є анексією російських царів і російських капіталїстів. Заперечуванє права на відділенє і непринятє мір, які ґарантували би його практичне здійсненє, є рівнозначне піддержцї полїтики загарбань або анексій. Лише признанє пролетаріятом права націй на відділенє обезпечує повну солїдарність робітників ріжних націй і пособляє дійсно демократичному зближеню націй.

Конфлїкт, що виринув під теперішну пору між Фінляндією і російським правительством, особливо наглядно доказує, що заперечуванє права на свобідне відділенє веде до простого продовжуваня полїтики царизму.

Питанє про право націй на свобідне відділенє не повинно ся мішати з питанєм про повну згідність відділеня сеї або иншої нації в сей або инший момент.

Партія вимагає широкої областної автономії, знесеня обовязкової державної мови і означеня ґраниць самоуправляючих і автономних областий на основі господарських і побутових умов, національного складу населеня; означеня, переведеного самим місцевим населенєм.

Партія вимагає включеня в конституцію основного закона, що уважаєть ся неістнуючими якінебудь привілеї одної із націй і якінебудь нарушеня прав національних меньшостий.

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА.

Чим ріжнить ся раб від пана, або демократ від автократа, або соціялїст від капіталїста?

Ріжниця є, але дуже мала. Раб від пана ріжнить ся тим, що добиваєть ся рівности; демократ від автократа ріжнить ся тим, що демократ пропаґує силу народу, а автократ боронить силу одиницї; вкінци соціялїст ріжнить ся від капіталїста тим, що домагаєть ся рівного подїлу богатства, працї і користий, а капіталїст противить ся тим засадам.

Отсе ріжницї в теорії. В практицї однак справа маєть ся зовсїм инакше. Соціялїст тому побиває капіталїста, щоби самому стати капіталїстом. Демократ тому поборює автократа, щоби самому взяти власть у свої руки, а раб нищить пана, щоби самому стати паном.

На се можна навести богато примірів. Соціялїст Меєр Лондон доти обстоював за робітництвом, доки його не вибрано конґресменом до Вашінґтону. А коли він має тепер добре плачене становище — вже забув про робітництво і в конґресї анї одним словом не відізветь ся про робітничі справи.

Демократ Керенський доти був демократом, аж доки фактично не став автократом — диктатором цїлої Росії.

Раб Москаль доти годив ся з долею раба Українця, доки сам не став ся паном. **Нинї Москалї загорнули власть у Росії і царським троновим тоном говорять про „єдину і недїлиму Росію".**

Ось послухайте голосу колишного московського раба Н. А. Янковського, який в нюйорськім „Русскім Голосѣ" (ч. 159, з 4. с. м.) помістив статю під заголовком: „Єдиная и недѣлимая Россія". Пише він між иншим таке:

„Чи може Росія признати фінляндську републику? **Нїколи.** Росія воскресала не длятого, щоби умирати, а щоби жити.

„Коли Росії прийдеть ся пролити море крови, коли прийдеть ся повернути до монархії (!) длятого, щоби зберегти єдність і порядок, Росія се зробить.

„Росія повинна бути і буде єдиною і недїлимою".

Се не є голос чоловіка, котрий колись держав власть у своїх руках, або котрий, що найменьше, чуєть ся тепер у достаточній силї. Нї, се голос того раба, якого батько, дїд, прадїд і він сам терпіли страшний царський кнут. Се голос того московського раба, якому допоміг визволити ся від царя нарід український і фінляндський, проти котрого сей колишний московський раб тепер виступає.

А прецїнь кождий пересїчний чоловік розуміє, що не може і не буде істнувати „единая і недїлимая" Росія, коли її населенє сього собі не бажає. А голоси протестів проти „єдиної і недїлимої" Росії чуємо. Фінляндія, Україна, Литва, Білорусь, Грузія і инші сказали, що хочуть бути самі в собі, що не хочуть, аби московський нарід був зверхником над ними. З тим голосом мусить числити ся кождий загонистий Москаль.

Що-ж Москалї добачують в „єдиній і недїлимій" Росії? Чому вони за нею так побивають ся? Їм ходить о геґемонію, о задержанє власти у своїх руках. Тому вони і кажуть, що коли Фінляндія схоче відірвати ся від Московщини, то Москалї пійдуть проти засад демократизму, візьмуть ся за деспотичний спосіб і пійдуть війною на Фінляндію. Вони силою хочуть змусити Фінляндію до унії з Московщиною.

Але нехай Москалї памятають, що Фінляндцї є також народом, може й культурнїйшим від Москалів. А вони не пійдуть проти своєї волї. Що-ж тодї буде? Поллєть ся кров... Хибаж кров і зелїзо є і мають бути посьвяченими засадами московського демократизму?...

* * *

„Русскій Голос" заповідає, що „Фінляндія за свій віроломний поступок заплатить своєю конституцією"...

Занадто велика сьмілість і відвага. Так відважно не сказав ще нїхто і сьмішним видаєть ся, коли се говорить Москаль, член московського народу, який не сконтролював ще своїх сил. Коли Москалї почнуть грати на таку нуту, то хто знає, що з ними може стати ся. Ануж инші нації Росії не згодять ся, аби Фінляндія в інтересї Московщини заплатила своєю конституцією? Ануж вони обстануть за Фінляндією проти Московщини? Що-ж тодї буде? Чи московський нарід буде всилї оперти ся Фінляндцям, Українцям, Білорусинам, Литовцям, Лотишам, Грузинам і иншим?

Москалї почали грати на дуже небезпечній і загадковій струнї.

ДЛЯ УКРАЇНИ.

(Надіслана стаття).

Впали з України вікові пута царського деспотизму, а з тим сповнили ся й віщі слова наших великих мучеників-пророків, які посьвятили весь свій вік і труд для сьвятої справи — **освобожденя України.**

По скиненю царської самоволї Україна засїла посеред инших культурних націй сьвіта і почала жити свобідним житєм, вільним від всяких насильств і здирств зі сторони бувших царських посїпаків.

Україна на волї! — лунає один могучий голос з грудий сорокмілїонової української нації і лискавкою несе сю радісну вістку по всїх сторонах сьвіта, де тільки слїдне українське житє.

І на саму згадку про створенє нового свобідного житя на Українї доводить ся неодному з нас отерти рясні сльози з очий.

Але годї нам впивати ся надмірно сею радостию. Пора брати ся до працї!

Ми, американські Українцї, мусимо тепер глибше застановити ся над тим, в який би то спосіб моглиб ми причинити ся до звеличеня сього нового житя в освобожденій Українї.

На мою думку, одинокою і можливою помочию, яку ми можемо дати під сю пору освобожденій Українї, се поміч матеріяльна, яка тепер є Українї дуже потрібна.

Ми знаємо, що на Українї за старого царського режиму не було відповідної скількости нї просьвітно-культурних інституцій нї часописий українських, бо все те зелїзна рука царського деспота безпощадно нищила. Звиш півтретя столїтя не вільно було голосити нашим братям свого рідного слова. І се були причини, що нинї на Українї широкі верстви нашого громадянства находять ся в крайній нуждї і темнотї.

Як відомо, „Українська Центральна Рада" в Київі почала вже горячкову працю над двигненєм з темноти наших братів. Починають повставати українські школи, виходять українські часописи, але на все те треба величанських грошевих засобів.

Послїдними часами „Українська Центральна Рада" в Київі, яко „Перше Українське Правительство", видала на Українї відозву з жаданєм від наших братів горожанського податку. Голос „Першого Українського Правительства" повинен відбити ся відгомоном і на американській Українї; він повинен заохотити нас до співучасти при будові нового ладу на Українї.

Тому ми, американські Українцї, мусимо ужити всеї своєї енерґії і з самопожертвованєм брати ся як найскорше до збираня жертв на повисшу цїль, обдумуючи при тім також і те, в який би то спосіб зібрати як найбільше гроша. Від сього нїхто не може усувати ся, коли признає себе членом сорокмілїонової української родини.

Думаю, що й Українська Рада в Америцї порушить сю справу на своїм найблизшім засїданю і утворить під своєю управою національний фонд для „Освобожденої України", а американсько-українська суспільність певно піддопре змаганя Української Ради в тім напрямі.

Низше підписаний пропонує, о скільки се є можливим зі сторони Української Ради, постарати ся о відповідне число бляшаних пушок (на взір таких, які видало товариство „Рідної Школи" у Львові) і вислати їх своїм відділам в цїли збираня жертв.

Памятаймо і те, що як вернемо по війнї на Україну, то там спитають ся нас наші братя, чим ми причинили ся до будови нового свобідного житя на Українї.

Живемо у вільній американській републицї, здалека від гуку гармат і голодової смерти, де маємо нагоду зібрати поважнїйшу суму жертв.

Не чекаймо на відозви чи поклики, а сейчас приступаймо до працї: **збираймо жертви, накладаймо на себе горожанський податок і висилаймо до Української Ради в Америцї на національний фонд для „Освобожденої України"**, а Українська Рада відішле їх в міру напливу до „Української Центральної Ради" в Київі.

А все те, що зробимо, се буде для освобожденої з царських оков України.

Дітройт, Міш., 2. серпня 1917.

Андрій Блащук.

БОЛЬШЕВИКИ ПРО ВІЙНУ.

В 13. числї ґазети „Салдатская Правда", яка є одним з орґанів партії „большевиків", находить ся повний текст усїх тих резолюцій, які ухвалено на конференції сеї партії в дня 7. до 12. мая б. р. у Петроґрадї. Резолюція про теперішну війну звучить дословно так:

„Характеризуючи сю війну яко імперіялїстичну, яку ведуть правительства і капіталїсти ізза подїлу вигід від запанованя над сьвітом, резолюція стверджує, що продовжуванє її несе велику небезпеку завойованям революції і її дальшому розвиткови.

„Перехід державної власти в Росії до тимчасового правительства (Ґучкова і Мілюкова), себто правительства поміщиків і капіталїстів, не змінив сього характеру війни по боцї Росії. Воно видно з того, що нове правительство не захотїло опублїкувати тайних договорів, заключених царем Миколою II. з капіталїстичними правительствами Анґлїї і Францїї, і що воно не відказалось від анексій, то є від завойовань чужих країн і насильного удержуваня в межах Росії яких би то не було народностий.

„Так зване „революційне оборончество", що захопило тепер в Росії всї народницькі партії (народних соціялїстів, трудовиків, соціялїстів-революціонерів) і опортуністичну партію так зв. меньшевиків (О. К. Церетелї і инші), а також більшість безпартійних революціонерів, представляють із себе по своєму клясовому значінюо з одного боку інтереси й точку погляду зажилих селян і частини дрібних господарів, що, подібно капіталїстам, тягнуть доходи із насильства над слабими народами; а з другого боку се „революційне оборончество" є результатом обману капіталїстами частини пролєтарів і півпролєтарів міста й села, що по своєму клясовому становищи в доходах капіталїстів і в імперіялїстичній війнї не заінтересовані. Тому пролєтарська партія не може піддержувати нї війни, нї правительства, а „революційне оборончество" мусить вважати за розріз із соціялїзмом.

„Що-ж до найважнїйшого питаня, як закінчити би найскорше війну, то конференція признає, що не можна закінчити війни відказом салдатів тільки одної сторони від продовжуваня війни простим заперестанєм воєнних акцій одною із воюючих сторін. Конференція протестує проти клевети, ширеної капіталїстами проти партії, будьто партія (большевиків) співчуває сепаратному мирови з Німеччиною. Ми вважаємо німецьких капіталїстів такими розбійниками, як і капіталїстів російських, французьких, анґлїйських, а імператора Вільгельма II. таким же коронованим розбійником, як і Миколу II. і всїх прочих монархів. Тому партія буде терпеливо, але вперто голосити масово правду, що війну ведуть правительства, що її можна закінчити демократичним миром тільки через перехід державної власти, по крайній мірі головних воюючих держав, в руки кляси пролєтарів і півпролєтарів. Доки ся революційна кляса не взяла в руки власти в Росії, партія буде піддержувати ті пролєтарські партії і ґрупи за границею, що на дїлї ведуть акцію проти війни. Окремо партія буде піддержувати масове братанє салдатів усїх держав в окопах, змагаючи перемінити се стихійне явище солїдарности пригнічених у сьвідомий і орґанізований рух для переходу всеї державної власти у всїх воюючих краях в руки революційного пролєтаріяту".

ДИСЦИПЛЇНА А МІЛЇТАРИЗМ.

Очи цїлого сьвіта звернені на нарід, який хоробростию і геройством виборов і забезпечив собі та своїм поколїням вічне істнованє поміж першими сього сьвіта. Одні з заздрости вступають в його слїди, другі з покорою дають йому повний кредит і культивують далеко сягаючу симпатію, а уми всїх переповнені найріжнїйшими проблемами щодо тої загадочної сили, її зверхного вигляду, внутрішної будови та її будуччини. Де лежить головна енерґія? Що є фундаментом тої великанської будівлї? Ті питаня висувають ся на перший плян.

І коли одні безпосередно концентрують всю енерґію в зелїзній руцї пруського Наполеона, то другі, стративши віру в народних героїв двайцятого столїтя, приписують всю силу мілїтаризмови. Обі опінії мають своє узасаднене, але і обі тратять свою стійність в противставленю до питань: якого рода елементами розпоряджає Вільгельм? На чім безпосередно побудований пруський мілїтаризм? Підвалиною і безусловно конечним фактором ідеального мілїтаризму є дисциплїна. Серед нинїшної мішанини понять ми склонні ідентифікувати мілїтаризм з дисциплїною і уважати дисциплїну, зглядно її користь, одинокою до піддержаня мілїтаризму. На щасте се два зовсїм відмінні понятя. Дисциплїну подибуємо не лише в мілїтаризмі, але всюди там, де одиницї гуртують ся коло якоїсь ідеї, стремлять до спільних цїлий, послугуючи ся спільними средствами. Забудьмо на хвилю про цїли і средства, а уявім собі гурток одиниць, хоч би найменьший, без дисциплїни. На жаль, не треба аж уявляти сього собі, бо того рода явища дуже легко подибати в житю щоденнім. І чи такі гуртки, товариства, орґанїзації, спілки чи маси без дисциплїни мали коли, або будуть мати, яку вартість? Чим їх сила моральна в противставленю до гуртків рівних числом, але сильних дисциплїною? Такі слова як згода, взаїмна любов, братерство, єдність, послушенство, порядок — се нїчо иншого як дисциплїна. Се той чинник, який присьвічує масам у стремлїню до спільної цїли, дає вираз їх сили, а тимсамим моральної вартости в загальній боротьбі. Маса без дисциплїни — се вівцї без пастиря, се пчоли без матки. Тому, де брак дисциплїни, там немислима спільна і згідна праця. Якість дисциплїни — се міра культури. Першим услівєм ідеального поступу є дисциплїна. Народи, яким бракувало дисциплїни, давно зникли з лиця землї, а їх місце заняли народи з дисциплїною. Дисциплїна — се сонце, дисциплїна — се провідна зьвізда мас, які хочуть ущасливити людскість. Знаємо з досьвіду, що де в добрій справі шкодять одиницї, або якась їх скількість, там трудно прийти до порядку, там вічна колотнеча, там цїль є чимось пожаданим, але недосяжним. Всяке суспільство, стремлячи до згоди, стремить в першій мірі до дисциплїни. Її культивованє є рівним культивованю взаїмної любови, гуманности і поступу. Дисциплїна — се мати порядку, батько поступу. Де її брак, там консерватизм, назадництво запускає своє корінє, там руїна. Як виглядала би родина, школа, громада і всяка інституція чи підприємство, де якась скількість одиниць стремить до визначених з гори цїлий без дисциплїни? Маса, яка не вміє слухати, не вміє пошанувати свого власного права, не потрафить також його оцїнити і попровляти. „Лекше розказувати ніж слухати" — каже пословиця. Отже хто хоче мудро розказувати, сей мусить наперед навчити ся слухати. І богато, богато більше дало би ся сказати про дисциплїну.

Дисциплїна однак може бути використана в ріжних цїлях. Послушна маса на слїпо підпорядковуєть ся давним розказам. Отже послушна маса без осьвідомленя є забавкою в руках розказуючих. Послушна маса мусить длятого розуміти цїли, до яких стремить, і в такій формі доперва можна числити на успіх маси в її підприємствах.

Сила Німеччини не лежить безпосередно в мілїтаризмі, а в послушенстві маси. Мілїтаризм — се лише верхна одіж, в якій одягнена дисциплїна. Чи істнованє мілїтаризму є оправдане, се зовсїм инше питанє. Всеж таки фактом незмінним остане ть ся, що Німеччина не є батьком мілїтаризму. Вгляньмо лише в орґанїзацію мілїтаризму нїмецького, а побачимо, що вона є чисто французька. Більша половина термінольоґії, помимо асиміляції і пюрифікації, задержала ся вірною своїм творцям, т. є. Французам. Що більше, першою основно зорґанїзованою армією була армія Наполеона, отже французька. І Анґлїя не лишила ся позаду. До останної хвилї перед війною мілїтаризм в поодиноких державах европейських був конечним фактором для удержаня балянсу міждержавного. І потїшали ся ним всї, а навіть Швайцарія його не відрекла ся. Яка була засаднича ріжниця між оружними силами поодиноких держав? Щодо величини то армія російська була найбільшою, за нею йшла Франція й Анґлїя, а доперва треторядне місце займала Німеччина й Австрія. Дійсна ріжниця однак лежала не у величинї, а в якости. Кожда зі згаданих держав бажала мати як найлїпшу армію, але ті бажаня доходили завсїди лише до тої точки, де кінчила ся ґраниця дисциплїни і сьвідомости мас. Коли вкінци додамо, що до дисциплїни і сьвідомости мас богато причиняєть ся єдність мови, походженя, історії, коротко: всїх тих признак, які цїхують націю, тодї зрозуміємо, длячого Німеччина має найлїпшу армію. Отже сила нїмецького мілїтаризму лежить у його дисциплїнї і сьвідомости. Що означає брак дисциплїни в армії, то останні подїї в свобідній Росії можуть послужити за найлїпше поясненє. Чи не бажав би собі Керенський такої дисциплїни, яка є в армії Вільгельма? Безперечно! Яка є будучність мілїтаризму, се питанє будучих днїв, хоч не тяжко відгадати, що його житє не вічне. Був його початок, буде йому і конець. Але питанєм на порядку дневнім є, як його побороти. Досить тяжка пропозиція. Кажуть люди, що клин треба клином вибивати, і добре кажуть. Зрозуміли се Французи, зрозуміли й Анґлїйцї. Тільки коли брак сил власних, то на чужі нема що числити. Хто мав і стратив, той має надію, що ще буде мати, але хто не мав і пожичив на те, щоби стратити, то той, хоч би й мав коли, мусить перше довгу позбути ся, отже трудно йому взагалї мати. Вкінци Німцї постановили бороти ся до останного Німця, а Анґлїйцї лише до останного Француза; а коли того забракло, тодї звернули ся деинде. Може і в тім трохи правди, але в кождім случаю заслаба се будова.

М. Д.

Д. Добронравов.

РЕВОЛЮЦІЯ

(Записки).

(Конець).

XVI.

Похоронний обряд.

Надійшов день 5. цьвітня, день урочистих похоронів убитих в революційні дни. В день перед похороном по місті ходили неясні слухи про якусь різню, яка нібито назначена на 5. цьвітня, про безпорядки, про машинові кріси, найдені під мостом на Марсовім поли.

Надійшов сїрий безсоняшний тихий ранок похорону. Місто гейби завмерло, така тишина стояла на декотрих улицях.

Приближаючи ся до Лїтейного, я побачив товпи народу, пропливаючі помалу, над головами червоні прапори; учув сумні звуки похоронного маршу революції: „Ви жертвою впали".

Долї цілого Лїтейного до Лїтейного моста і в другу сторону, до Невського — ліс прапорів, хоругов, стягів. Безконечним ключем ідуть люди, по вісьмох в ряді. Йдуть з Виборської сторони. Трумни вже віднесли ще перед моїм приходом.

Люди йдуть і співають хор за хором „Ви жертвою впали" і „Сьміло, товариші, вперед", перемішують, один другого доганяють. От добігають сюди здалека гарні, мельодійні голоси військової орхестри. Грають похоронний марш Шопена. Несуть великий чорний прапор з червоними лентами. На чорнім поли виткано сріблом: „Вічна память борцям за свободу". За чорним прапором — червоний: „Най жиє демократична република". Кожда група людий несе свій прапор, а на кождім прапорі слова про свободу. Серед червоних прапорів виділяєть ся зелене — прапор політехнїчного інститута — з червоним рубцем.

Рідко долї з процесією проїзджають на конях міліціонери. Але вони нічого не мають до роботи: знаменитий порядок. Помалу поступають у товпі до Невського. Чим близше до нього, тим тіснійше. Понад головами, на перехрестю видніє над товпою міліціонер на кони. Він махає в нашу сторону білою хоругвкою: знак, аби стати — і безкрайний ключ людий задержуєть ся.

Щоби вийти на Невський, треба завернутись, обійти улицю Жуковського і Надежденською вийти на Невський.

Тут народу не так богато, як на Лїтейнім. На Невськім також стоїть процесія: на переді переносять трумни з Обуховського шпиталю.

Тишина. Весь Невський повний народу, але нема замішаня ані шуму. Лиця поважні і урочисті. Виглянуло сонце, блиснуло по золотих написях червоних прапорів, по золотих кутасах. Є прості прапори — на китайках білі букви; є розкішні, з пурпурового аксамиту, виткані золотом, з золотими шнурками і тяжкими кованими кутасами; чудові рожеві прапори свободи, вишиті руками увільнених людий.

Там десь, де слабими зарисами синіють верхи прапорів, махнули білою хоругвкою — і процесія помалу пустила ся вперед. Ідуть рядами робітники Невського району, йдуть жовніри з мідяними, блескучими трубами; за жовнірами робітники, женщини і знова жовніри.

Серед повіваючих прапорів, піднимаючись понад головами, помалу пливе червона трумна, поставлена на білі мари. Всї знимають шапки.

За червоною трумною друга така-ж, трета, четверта. Люди хрестять ся, пропускаючи побіч себе похоронну процесію.

— Жаль, що нема сьвящеників — говорить пристаркувата дама. — Чогось гейби бракує.

Вона милить ся. Тишина на величезнім Невськім проспекті говорить більше і торжественнїйше, ніж сотки дзвонів, а жовнірі з червоними прапорами — значнїйше ніж сіяючі парчеві ризи.

Без кінця йдуть і йдуть. Всюди, як червоні маки, червоніють прапори революції.

При Пятьох рогах — шум і колотнеча. Всюди публиці позволено проходити хідниками; тут же міліціонери загородили перехід і з того повстало замішанє. Фиюють ся, сперечають ся. Дурне розпоряджене міліціонерів викликує невдоволене.

— Ми, товаришу, — неприємним, масним голосом тягне однорічняк з білою перевязкою на рукаві, звертаючись до робітника, який хоче пройти на Загородний — нікого не перепускаємо. — І тут же, пустивши дві вродливі женщини, загороджує дорогу робітникови: Не можна-а!

— Чисті фараони! — кричать у товпі.

— Вони ж справді фараони! — потверджує робітник.

Однорічняк, почервонївши, підходить до нього.

— Що ви сказали?

— Кажу, що є і фараони.

— Ви ображаєте міліцію!

— Нї, вибачайте!... Але бувають ріжні люди: декотрі мудрі, а декотрі дурні, тому й поводять ся, як котрі вміють. От ті, що на Лїтейнім і на Невськім — ті мудрі; непорядку там жадного нема, а тут — дурні; тому шум і всьо. От що!

— Добре! — чути з товпи.

Міліціонер відвертаєть ся.

— А менї треба на Балтійську стацію — говорить моряк: — значить, до вечера тут би стояти?

Кромі того місця, Пятьох рогів, всюди було тихо, спокійно і побожно. Відчувала ся велика сьвідомість ваги сумної урочистости.

До пізного вечера тягли ся процесії на Марсове поле, на місце похорону; несли погибших у боях за свободу, замкнених тепер на віки в червоних трумнах, трумнах великої російської революції, яка відсьвяткувала своє велике, сумне торжество.

ВОЄННІ ВІСТИ.

(Продовжене зі сторони 1-шої).

Замордоване военного команданта в Петрограді.

ПЕТРОГРАД, 3. серпня. — **Петроградський военний командант, ґен. Ерделї, впав жертвою замаху.** Його убито вистрілом з револьвера в голову, коли він переходив улицею. Генерал погиб на місци.

(Ґен. Ерделї був наслїдником ґен. Половцева. На місце убитого ґенерала зістав іменований комендантом козацький ґенерал Васильківський).

Міністер Чернов обжалуваний за удержуване зносин з німецьким штабом.

Проти міністра Чернова піднесено тяжкий закид, а іменно, що він стоїть в зносинах з німецьким головним штабом.

Правительство приймило тимчасово резиґнацію Чернова, причім висказало надію, що Чернов буде мати змогу відперти зроблені йому закиди.

Як се мав заявити містопрезидент Некрасов, деякі документи, котрі становили підставу до обжалуваня Чернова, зістали вже провірені. Після його погляду закиди, які зроблено Чернову, є нестійні і маловажної натури.

У своїм листі до Керенського заявив Чернов, що вносить резиґнацію тому, щоби забезпечити собі свободу діланя і оборонити ся проти клевет, які на нього кинено.

(Міністер хлїборобства Чернов є соціяліст і великий приклонник проекту про загальний розділ великої земельної посїлости. З тої причини кадети вважали його своїм найбільшим ворогом. Недавно була вістка, що кадети поставили були навіть условє, що лише тоді вступлять до кабінету, коли Чернов з нього уступить).

Видано приказ арештувати міністра Чернова.

ПЕТРОГРАД, 5. серпня. — **Проти бувшого міністра рільництва Чернова (соціяліст) піднесено нові тяжкі закиди так, що правительство вважало за відповідне видати приказ його арештованя.**

Чернову закидають, що він був шпигуном і агентом в користь Німеччини.

Йому закидають, що він уможливив поворот Ленїна через Німеччину до Росії. Чернов мав вести з німецьким правительством переговори при помочи Зайонца, який належав до соціялістичного комітету в Швайцарії і стояв у зносинах з німецьким консулятом в Берні.

Крім того закидають, що Чернов належав до банди розбишаків, яка перед семи роками під проводом одної анархістки в білий день напала на транспорт гроший і забрала один міліон рублїв.

Бувший командант, ґен. Ґурко, арештований.

ПЕТРОГРАД, 3. серпня. — **Нинї арештовано ґенерала Ґурка, бувшого команданта російських війск на західнім фронті.**

Після заяви містопрезидента Некрасова ґенерала Ґурка арештовано на підставі його листа, найденого між паперами бувшого царя. В сїм листі ґен. Ґурко повідомив був царя, щоби він йому простив, що він буде грати ролю приклонника революції, але сього вимагають теперішні відносини.

Аґітація максималістів в XI. армії.

ЛОНДОН, 3. серпня. — З Петрограду доносять, що **військові власти арештували в Києві прапорщика Криленка, члена центрального екзекутивного комітету робітничих, салдатських і селянських депутатів.**

Проти нього піднесено обжалуванє, що він провадив в XI. армії аґітацію в користь максималістів.

Новий командант чорноморської фльоти.

ПЕТРОГРАД, 3. серпня. — **Капітан Неміць зістав іменований адміралом і командантом чорноморської фльоти.**

Його попередником був адмірал Колчак.

Авксентієв міністром для внутрішних справ.

ЛОНДОН, 3. серпня. — З Петрограду доносять, **що Авксентієв, предсїдатель екзекутиви Ради селянських депутатів, зістав іменований міністром для внутрішних справ.**

Чорносотенці підносять голову.

ПЕТРОГРАД, 4. серпня. — **Сорок ветеранів революційного руху, з котрих майже всї є в Росії добре звісні, видали до всїх російських соціялістів відозву, в якій просять, щоби вони залишили міжпартійну боротьбу, піддержали теперішнє правительство і в сей спосіб ратували революцію.**

Під відозвою видніють імена: „бабушки" Брешковської; Віри Фіґнер, яка брала участь в замордованю царя Александра II.; Георгія Плеханова, основателя російської соціял-демократії; Льва Дейча, якого твір „Шістьнайцять лїт на Сибіри" був перекладаний майже на всї сьвітові язики; Віри Засулич, яка замордувала ґенерала Трепова; і т. д.

Недавно найдено документи, які вказують на монархічний рух в Росії. Переведено численні арештованя. Між арештованими находить ся богато людий, які стояли в тісній звязи з „чорними сотнями".

Дезертири дістають окремі відзнаки.

ПЕТРОГРАД, 3. серпня. — Командант XII. армії видав приказ, щоби всї салдати, які належать до полків, котрі брали участь в бунтах або відказали ся від наступу, носили окремі відзнаки чорної краски.

Коли сї салдати через своє дальше поведене дадуть доказ, що вони поправили ся, тоді дістануть позволенє, щоби усунути відзнаки ганьби.

В ФІНЛЯНДІЇ:

Фінляндія корить ся.

ГЕЛЬЗІНҐФОРС (Фінляндія), 4. серпня. — **Фінляндський сенат порішив нинї 6 голосами проти 5 приняти до відома маніфест провізоричного правительства, на підставі котрого воно зарядило розвязанє теперішного сойму і назначило нові вибори на день 1. жовтня.**

В десять годин опісля розвязано сойм. Слїдуюче засїданє вже нового сойму відбудеть ся рівночасно з установчими зборами, на яких буде порішена політична будучність Фінляндії.

На спільнім засїданю сенату і сойму принято слїдуючі резолюції:

1. Всї російські горожани мусять слухати і повинувати ся приказам провізоричного правительства, яке є правним органом російської соціяльної демократії.

2. Фінляндська демократія поповнила блуд, проголошуючи автономію Фінляндії, не порозумївши ся передтим з російською демократією.

3. Одинокий спосіб розвязаня справи лежить в утвореню мішаної комісії, яка складала би ся по рівній части з представників російської і фінляндської демократії. Ся комісія мала би за задачу вирівнати взаїмні ріжниці.

В НІМЕЧЧИНІ:

Німецький цісар відзначує Гінденбурґа.

ЛОНДОН, 3. серпня. — Після донесеня з Копенгаґен німецький цісар вислав з нагоди закінченя третого року війни до Гінденбурґа телеґраму отсього змісту:

„Мій дорогий Полевий Маршалку! Моє серце бажає висказати Вам з нагоди покінченя третого року сеї найстрашнійшої війни безмірну подяку за те, що Ви неструджено і при помочи своєї сьвітлої стратеґії та военної штуки потрафили числом переважаючому неприятелеви ставити опір і промостити нашим війскам дорогу до побіди.

„Отсим надаю Вам хрест і зьвізду ордеру мого королївського дому Гоґенцолернів. Відзначеня Вам рівночасно висилаєть ся".

Николай Ленїн має перебувати в Швеції.

ЖЕНЕВА, 4. серпня. — Николай Ленїн, провідник максималістів, якому приписують причину останних заворушень в Петрограді, мав утечи з Фінляндії кораблем до Швеції, будучи перебраний за моряка. Ленїн має позістати через якийсь час в Швеції, відки опісля має удати ся на сталий побут до Швайцарії.

Ґр. Тарновский іменований президентом польського кабінету міністрів.

КОПЕНГАҐЕН, 4. серпня. — **З Берлїна доносять, що ґр. Адам Тарновский зістав іменований президентом польського кабінету міністрів.**

Ґр. Тарновский був іменований сього року австрійським послом для Злучених Держав. Однак з причини виповідженя війни Злученими Державами Німеччині і зірваня дипльоматичних зносин з Австрією ґр. Тарновский повернув назад до Австрії.

В АЗІЇ:

Ґен. Фалькенгайн робить приготованя в цїли відобраня Баґдаду.

ЖЕНЕВА (Швайцарія), 5. серпня. — **Німці і Турки приготовляють ся до великого наступу в Мезопотамії. Їх цїлию є в першій мірі відзисканє Баґдаду, столиці Мезопотамії.**

Ґен. Фалькенгайн щойно недавно прибув до Царгороду, відки удасть ся небавом на терен війни в Мезопотамії. Часть турецьких війск з Македонії і Добруджі перенесено назад до Туреччини. Австрія доставила значну скількість артилерії, а Німеччина офіцирів.

Наступ на Баґдад розпічнеть ся, як се доносять з достовірних жерел, в половині місяця вересня.

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

Палата послів ухвалила закон про поживу.

Минувшої пятниці вашінгтонська палата послів приняла одноголосно проєкт про котролю над поживою. Лише один посол здержав ся від голосованя. Переведене в жите того закона перебере на себе Герберт Гувер.

Високий податок на пиво і горівку.

Правительство покінчило тарифу военного податку. Найбільший податок наложено на пиво і горівку. Дотепер податок за ґальон горівки виносив $1.00, а відтепер $3.20. Податок за бочку пива виносив $1.50, а відтепер $300. Тим способом правительство сподіваєть ся зібрати що найменьше 2.000,000.000 долярів.

Асентирунок буде коштувати $8,660.480.

Секретар війни Бейкер обчислив, що кошти сформованя першої американської армії, від реґістрованя аж до доставленя до таборів, будуть виносити 8,660.480 колярів.

Ся сума містить в собі всї видатки, як: реґістроване 10 мілїонів мущин, лікарські оглядини 5 мілїонів мущин і доставлене протягом року 1 мілїонів 187 тисяч мущин до военних таборів. До сповненя всїх тих функцій потрібно 18 тисяч урядників.

В стейті Оклагома вибухли протиправительственні розрухи.

В стейті Оклагома вибухли розрухи, звернені проти правительства Злучених Держав. Ворохобники зорґанізували ся у відділи. Бунт має на цїли запротестувати проти примусової служби військової. Правительство післало там федеральні війска і рівночасно видало заяву, що кождий, живцем зловлений бунтівник з оружем в руках, буде розстріляний.

Рут повернув до Злучених Держав.

Комісія під проводом Елїгу Рута, яка їздила до Росії, вже повернула назад до Злучених Держав. Рут говорить, що Росія ще піднесеть ся від тяжких внутрішних ударів і буде ще в силї допомогти алїянтам побити Німеччину.

Самуїл Ґомперс і Білли Сондей їдуть до Анґлїї.

Кажуть, що деколи пригода єднає і найзавзятїйших ворогів. От і тепер, як доносить лондонська телеґрама, до Лондону мають їхати з Америки робітничий провідник Самуїл Ґомперс і евангелицький проповідник Білли Сондей. Їх місія має на цїли военні досліди.

З. Бичинський виїхав до Канади.

Пітсбурський „Союз" доносить, що протестантський прічер і редактор „Союза" виїхав до Канади, на посаду при протестантській церкві в Канаді.

Немоловський хоче бути православним архиепископом в Америці.

Нюйорська „Новая Русь" доносить, що православний архиепископ Євдокім Мещерський виїде небавом на церковно-народний собор в Москві і там останеть вже раз на все. На місце Євдокіма кандидує теперішний православний епископ в Канаді, Олександер Немоловський.

На що йшли російські державні гроші.

Нюйорський „Новый Міръ" (ч. 1052, з 26. липня) помістив відкрите письмо російського духовенства до архиепископа Євдокима, в якім говорить ся між иншим, що православна місія мала заплатити Дзубаєви понад 3.000 долярів, Пачуті около 2.000 долярів, Ломакінови на весїлє около 200 долярів, якомусь Петровському 250 долярів, на видавництво „Русской Земли" кілька тисяч і т. п.

СТАРОКРАЄВІ ВІСТИ.

Митрополит Шептицький буде кардиналом.

„Канадійський Русин" доносить за московською „Газетою Польською" (з 30. мая б. р.):

„В протягу минувших чотирох днів перебував у Москві митрополит Шептицький. Митрополит відправив в недїлю Службу Божу в костелї на Ґрузинах, а в понедїлок в церкві св. Петра і Павла при ул. Мілютинський. Підчас Служби Божої приступило до причастія богато католиків Росіян. При Службі Божій асистували митрополитови російські католицькі сьвященики: Евстахій Сусалов і Николай Толстой.

„В недїлю пополудни зложила митрополитови візиту численна депутація Українського Товариства в Москві. Між українськими представниками було богато убраних в українські строї. В депутації брало участь богато українських офіцирів ріжних ранґ.

„В понедїлок (29. мая) митрополит Шептицький виїхав до Петроґраду, відки через Стокгольм поїде до Риму, де має бути іменований кардиналом. З Риму поверне до Львова".

Нова українська часопись у Львові.

У Львові почала виходити нова українська часопись: „Новий Час". Видавцем і редактором є Амврозій Березовський, професор української торговельної школи у Львові. У редаґованю часописи беруть участь визначні лїтературні, артистичні і публїцистичні українські сили. Часопись є тижневником, напряму економічного суспільного і лїтературного.

ЗАГАЛЬНІ ВІСТИ.

Німецький клич по війнї: богато вивозити, а мало ввозити.

У віртемберській палаті послів заявив міністер фінансів, що по війнї Німеччина мусить придержувати ся клича: богато товарів з Німеччини вивозити, а дуже мало ввозити.

Війна коштує Німеччину вже 94.000,000.000 марок.

Три роки війни коштують вже Німеччину 94 міліярди марок; з того 21 міліярдів марок пійшли на пенсії для державних урядників та для вдів і сиріт.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Добре обзнакомлений, Дітройт, Міш. — Добре би було, пане „обзнакомлений", як би Ви вже раз обзнакомили ся, що редакція не містить ніяких анонїмних дописий. Ви не подали нам свого імени і назвиска, ані своеї адреси (до відома самої лише редакції) і з тої причини Ваша допись пійшла до коша.

І. Ґ., Хром, Н. Дж. — Для безпечности зголосіть ся до рекрутаційного бюра в теперішнім місци свого осідку і подайте там ту місцевість, у якій Ви реґістрували ся.

Й. С., Оклей, Вайомінґ. — Ви зляяли нас уличними словами, але без найменьшої причини, бо ми від Вас ніяких доси листів не діставали. Ваше повне огидної лайки письмо з дня 30. липня б. р. — се перший лист, який ми маємо в своїх руках, а не другий, як Ви кажете. Що Ви лаєте і зневажаєте невинних людий, то ми тому не дивуємо ся, бо міркуємо, що Ви инакше не вмієте. В заплату за Вашу некультурну й ординарну лайку ми подаємо Вам жадані Вами адреси: „Narodna Wola", 524-530 Olive Street, Scranton, Pa. — „Haydamaka", 515 So. Broad Street, Trenton, N. J.

Читач „Свободи", Ню Йорк, Н. Й. — Ми подаємо военні телеґрами так, як вони приходять до Америки. Коли Ви змісту тих телеграм добре не розумієте, то се Ваша вина, бо Ви видно не звертаєте уваги, відки ті телеґрами приходять. Аби на будуче Ви не баламутили ся, то ми подаємо Вам ось-тут кілька найконечнїйших пояснень. І так: Як телеґрама походить з Петроґраду, то вона є **російська;** як з Відня, то **австрійська;** як з Берлїна, то **німецька;** як з Лондону, то **анґлїйська;** як з Парижа, то **французька,** і т. д. Колиж Ви читаєте телеґраму н. пр. з Петроґраду і знаходите слова „наші війска", то се будуть очевидно війска російські, бо якже Москаль, коли він сам говорить, може инакше говорити про свої війска? Як слова „наші війска" знайдете в телеґрамі з Берлїна, то се будуть війска німецькі; як знайдете слова „наші війска" в телеґрамі з Відня, то се будуть війска австрійські, і т. д. Кожда воююча держава говорить про свої війска „наші війска" і се є зовсім зрозуміле. Адже коли ми говоримо про „Українських Січових Стрільців", то не будемо казати: „австрійські стрілцї", або „російські стрільці", але „наші стрільці". Коли Ви читаєте телеґраму з Петроґраду, то уявіть собі, що перед Вами стоїть Москаль і говорить до Вас усї ті слова, які є в телеґрамі. А коли читаєте телеґраму з Відня, то тоді мусите собі подумати, що перед Вами стоїть і говорить до Вас Австріяк.

Дописи.

З DETROIT, MICH.

Відповідь на допись в „Народній Волї".

В числї 87. „Народної Волї" (з 21. липня б. р.) є поміщена допись з Дітройт, Міш., п. з. „Як справа має ся". Сю допись написав приклонник швайцарсько-арданівської кліки, сват Степан Мостовий. А написав він її — як сам говорить — в тій цїли, щоби подати до відома позамісцевим Українцям дійсну причину, ізза якої не відбув ся в Дітройт, Міш., „Український День".

Коли би сват Мостовий представив був тоті причини правдиво, то тоді не треба би було порушувати сеї справи ще раз. Але що він, пишучи свої стрічки в „Народній Волї", вважав за відповідне забавити ся в великого брехуна, тому то конечною річию є хоч у дечім спростувати його допись. Говорю: спростувати тільки в дечім тому, щоби не забирати дорогого місця в „Свободі", тай притім також не тратити богато часу на полєміку з такою злобною людиною, якою є власне сват С. Мостовий, канадійський козодій (так його тут називають ті, які його близше знають).

Розходить ся менї тут головно о те, що С. Мостовий хулїґанським звичаєм скрентонського „Бриська" кидаєть ся безпідставно на місцевих прихильників Української Ради в Америці і лає їх, неначе би вони були головним чинником, що спричинив невдачу „Українського Дня" у нас, в Дітройт, доказуючи се тим, що прихильники Української Ради, не хотячи злучити ся з федераційниками, завязали комітет „Українського Дня" з рамени Української Ради.

Говорить дальше, що у прихильників Української Ради брак співчутя до своїх братів і сестер у старім краю, мотивуючи се тим, що ті прихильники Української Ради не хотіли злучити ся з Окружним Комітетом Федерації Українців у Дітройт, Міш. При кінци своеї, наповненої лайками дописи, сват Мостовий оклевечує часопись „Свободу" ось-такими словами: „Вина тут в більшій части спадає на „Свободу", котра кинула ту грудку незгоди, що довела до таких непорозумінь не лише в Дітройт, але і в других містах". І кінчить ось-таким визовом на адресу „Свободи": „Ганьба їм за се від усього українського народа!"

Отже, як бачимо, сват Мостовий лаєть ся не гірше від самозваного „швайцарського делеґата", аґента і провокатора. Дивувати ся йому нема чого, бож він преціньж його наймит.

Щоби припадково дехто не повірив його славетній дописи, я отсим піднимаю ся на сю допись відповісти, як слїдує:

Неправдою є те, неначе би дітройтські прихильники Української Ради спричинили заборону „Українського Дня" в нашій місцевости, а правдою є те, що майор міста Дітройт заборонив „Український День" депутації від комітету „Українського Дня" з рамени „Федерації Українців" дня 3. цьвітня б. р. з отсих причин:

1. В часі ріжних збірок (так званих „теґ-деїв") по улицях творили ся другі подібні комітети, не маючи на се ніякого позволеня, причім допускали ся всяких надужить, до чого нераз міська рада приневолена була покликувати навіть полїцію. Супроти сього міська рада, не хотячи мати більше подібних клопотів, перевела собі ухвалу, щоби набудуче недопустити до ніяких збірок по улицях міста. І се була головна причина, ізза якої не відбув ся у нас „Український День".

2. До заборони „Українського Дня" причинила ся у великій мірі і депутація комітету „Українського Дня" з рамени „Федерації Українців", яка кількаразовою появою у майора неясно інфофрмувала його про справу „Українського Дня", як се говорив сам майор до депутації комітету „Українського Дня" з рамени Української Ради. Між иншим він сказав таке: „У мене вже було аж три депутації (з рамени „Федерації Українців"), а я не дам тепер позволеня нікому". Зазначити треба також і те, що о позволене старав ся також о. Е. Бартіш, але не від комітету з рамени „Федерації Українців", ані від комітету Української Ради, а тільки особисто від „злучених дітройтських українських товариств", а зібрані жертви плянував вислати до Американського Червоного Хреста у Вашінґтонї. Коли йому не вдало ся дістати позволеня, тоді він цілком відсунув ся від комітету „Українського Дня" з рамени „Федерації Українців" і — як самі федераційники говорили — то о. Е. Бартіш мав їм дуже пошкодити в їх „ділї".

Неправдою є рівнож і те, неначе би у прихильників Української Ради був брак співчутя до своїх братів і сестер у старім краю, а правдою є те, що прихильники Української Ради все співчували і співчувають з недолею своїх братів і сестер у старім краю. Навіть з нагоди „Українського Дня" деякі з товариств і братств, прихильних Українській Радї, вислали свої жертви на адресу Української Ради — на поміч старокраєвим землякам.

Щодо самих членів „Федерації Українців" і її прихильників то сьміло можна сказати, що у них власне брак крихітки співчутя до своїх братів і сестер в старім краю, а доказом того є факт, що федераційники, збираючи жертви по хатах з нагоди „Українського Дня", позаплачували собі високі пейди за свій труд, то значить за се, що вечерами, у вільних від працї хвилях, дерли нашим людям очи, говорячи притім, що жертви вишлють на адресу Української Ради в Америці.

Виказу зібраних ними жертв не хочуть чомусь оголосити. Мабуть не мають нічого — по виплаченю пейди тим, які заняли ся збіркою. І знов чекають догідної хвилї, коли буде можна лупити з наших людий шкіру.

Щоби пояснити близше „чесну" роботу тих „товаришів" від „Федерації Українців" візьмемо один случай, який трафив ся в часї приготовань до „Українського Дня". Комітетови з рамени Української Ради, коли то сей комітет відбував свої наради. Було се 25. марта 1917 р. Саме в тім часї прийшло кілька непрошених заушників отця Ардана, з поміж яких виступив один сват, Василь Цимбалїстий, починаючи свою „промову" ось-такими уличними словами на адресу комітету „Українського Дня" з рамени Української Ради: „Ви дураки, необразовані, бо йдете за кличами Української Ради. Ми розкажемо полїції заарештувати вас, коли ви будете збирати жертви по улицях! Ніхто инший, як тільки „Федерація Українців" і „Соціялїстична Партія" осягнуть позволене на „Український День". (Про близші подробиці киринника Вас. Цимбалїстого гляди в числї 127 „Америки", з дня 9. червня 1917). Отже, як бачимо, то сват Василь Цимбалїстий дав доказ, що у федераційників брак співчутя до своїх братів і сестер у старім краю. Сьому ми не дивуємо ся, бо сват Цимбалїстий, бувший льокай польської ходачкової шляхти Вержбіцких у Львові, виключно таким занимаєть ся.

Ще кілька слів про „Свободу". Хиба вже не треба о тім розписувати ся широко, неначе би „Свобода" викликувала — як говорить сват С. Мостовий — непорозуміня в часї приготовань до „Українського Дня". Всї числа „Свободи" з лютого, марта і цьвітня б. р. говорять самі за себе, що „Свобода" найбільше причинила ся до успішного полагодженя всього того, що тичило ся „Українського Дня". Тасама „Свобода", яку сват Мостовий лає, причинила ся найбільше до так великих жертв на поміч рідному краєви і все перестерігала своїх читачів, аби не шкодили другим комітетам в тійсамій місцевости. І нинї можемо бути горді з свого, що маємо таких щирих робітників на народній ниві. Честь і слава „Свободі" і Українській Радї! Вони дали доказ, що цінять високо справу народну. А нашим обовязком є стати все в обороні Української Ради і „Свободи" і відзивати ся на порожну лайку федераційників ось-так: Геть заушники швайцарсько-арданівської кліки! Геть від щирих народних робітників „Свободи" і Української Ради в Америці! До чистої роботи треба чистих рук! А власне руки федераційних місцевих прихильників є забрукані, через що дітройтська сьвідома громада мусить сю федераційну мафію нищити, яко моральне зло, бо иншої ради нема.

П. Т. Я.

ФОЛ РІВЕР, МАСС.

в недїлю, дня 12. серпня

— устроює —

парохія гр.-кат. в Фол Рівер, Масс.

ВЕЛИКИЙ ПІКНІК-ПРОГУЛЬКУ

на CHICKEN FARM-Y, близько NEW BEDFORD.

Берe ся кару до Фол Гол жадаючи трансфер на Ню Бедфорд кару, і Ню Бедфорд карою їхати як за Лінколн Парк, висїдаючи коло школи. За 10 хвиль будете на місци.

Приходіть, а налюбуєтесь сьвіжим воздухом соснового лїса, покріпитесь всїлякими перекусками і охолоджуючими напоями в теперішну лїтню спеку і убавитесь приємно.

91-92 КОМІТЕТ.

В РАЗІ НЕПОГОДИ ПРОГУЛЬКА ВІДБУДЕСЬ 26. СЕРПНЯ.

СТОРІНКА „ПРОСЬВІТНОЇ КОМІСІЇ“ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

В. ЛУНКЕВИЧ.

З житя первісного чоловіка і сучасних дикунів.

Переклала

Олена Охримович-Залізнякова.

VII. ОСЕЛІ І БУДІВЛІ У СУЧАСНИХ ДИКУНІВ.

Все що говорило ся дотепер о первіснім чоловіці цілком не вистарчає, щоби можна судити про його житє і звичаї.

Якеж було його родинне і громадське житє? Як обходив ся він з своїми родичами, жінкою, дітьми? В що вірив і кому покланяв ся? До кого молив ся і приносив жертви? Як поясняв він собі такі явища природи, як грім, блискавка, землетрясенє, буря, вихор, затьминє сонця і місяця? Що думав він про житє і смерть, про душу і безсмертність? Питань, як бачите, ціла копа, а памятники старої минувшости, або цілком мовчать, або відповідають на то коротко і не ясно.

Раді-нераді мусимо приглянути ся житю сучасних дикунів. Таж такими дикунами були і ті люди, що жили в камінній добі. Значить, що житє нинішних дикунів розкаже нам много такого, чого не говорять старинні памятники.

Погляньмо де і як живуть теперішні дикуни. Таж знати се — річ цікава.

Передісторична печера в Дордонь у Франції, в якій ще й нині мешкають люди.

Між дикими племенами є і такі бездомні скитальці, котрі не ставлять собі жадних домівок. Ніч проводять де небудь в лісі під голим небом, або шукають кривок під навислою скелею чи то в печері. Так примiром дикуни з декотрих островів Великого Океану ідуть ночувати на морський беріг, де они під якоюсь навислою скалою випорпують в піску яму на леговиско, а чорноскірі Бушмени, мешканці Африки, криють ся по гірських печерах.

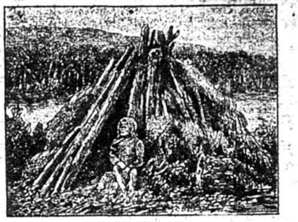
Найпростійшою домівкою, яку ставить собі дикун є шалаш з галузя. Такий шалаш то скорше заслона від вітру як правдиве мешканє. Така заслона повинна охороняти від вітру і дощу огонь; огонь кождий дикун високо цінить, бо приходить ся його добувати з великим трудом. В роскішних лісах Бразилії, де так богато великолистих пальм, ослонює дикун розложений огонь заслоною довгою на кілька стіп, зробленою з пальмового листя. А в Австралії роблять дикуни такі загородки з повтиканих в землю галузок дерев або кори. З часом додумали ся дикуни, що як поставити заслону з великого пальмового листя в округлім виді,

Житло Австралійця.

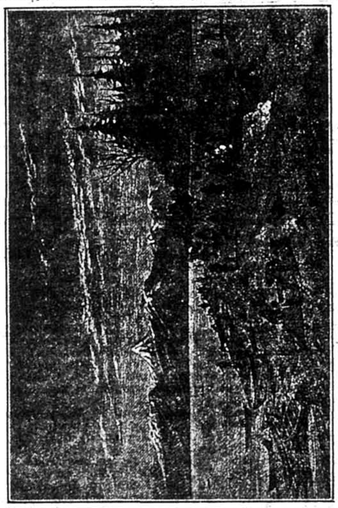
а вершки нагнути і позвязувати, то мож і самому сховати ся перед дощем чи бурею.

Так повставали у деяких народів перші мешканя — колиби, що хоч і були нетревалі і невигідні, зроблені з листя чи кори, але все таки були яким таким захистом. Такі колиби стрічаємо у дикунів Америки, Африки і Австралії.

Житло Огнеземельця.

Убога хатчина мешканця Огненної Землі (в полудневій Америці) поставлена в півкруг з жердок і галузя, повтиканого в землю. А знова одно індійське племя робить свої „вігвами“ з галузя, а з верха обкладає корою. Инше індійське племя робить свої шалаші тревалійше; колибу збиту з грубих палів обмазують глиною, або обкладають дернєм. А мешканє ще иншого індійського племени і не виглядає на стале мешканє, а скорше на движиме шатро — похоже на те, яке жовніри розпинають в часі маневрів. Таке шатро складає ся з дручків, обтягнених зверха рогожою, або скірою з буйволів. І так деякі дикуни ставлять лише заслони від вітру, инші партачать які такі колиби, а ще инші додумали ся робити шалаші та движимі шатра.

Літна стоянка Індіян.

Річ ясна, що всі ті домівки мало тревалі; зрештою зрозуміло чому так. Кладуть їх такі племена, що ведуть кочівниче житє. Сегодня вони тут, а завтра дивиш ся, а вони полишали свої колиби і потягли в иншу околицю в погони за добичею чи за ворогом. Виходить, що їм і не треба добрих, тревалих будинків, тому і не научили ся они ліпше ставити свої домівки.

Ті дикі племена, що не кочують, а ведуть осіле житє мають будинки нераз і не гірші від наших старих, сільських хат. Осіле житє провадять найбільше розвиті дикуни. До таких належать деякі червоноскірі індійські племена, що ще в минулім столітю заселювали Америку, а тепер майже вимерли.

Хата Індіян в Алясці.

Сї племена клали собі чотирокутні, деревляні хати. Ставяли їх із деревляних ковбиць і поперечних бальків і покривали липовою корою. В одній зі стін був отвір, заслонений корою, замість дверий.

Насеред хати безнастанно горів огонь, а дим виходив через отвір в стрісі — так якби у нас в курних хатах. Кругом огнища не високо від землі були поприбивані дошки, на котрих сиділи і спали. На ніч застелювали ті дошки скірами або рогожами. А як котрий Індіянин наплів богато рогож, або настріляв богато буйволів чи иншої великої звірини то і цілу хату вибивав скірами або рогожами.

В тих околицях де нема ліса, кладуть дикуни свої домівки з каменя, або ліплять з глини і дерня. Так роблять свої хати прим. Австралійці, накладуть каміня, нічим не зліпляючи його, прикриють з верха чим попаде і є вже ціла нехитра будівля.

Хата Маорійця в Новій Зеляндії.

Вкінци декотрі дикі племена Африки, полудневої Америки і таких великих островів, як Борнео і Нова Ґвінея будують свої мешканя на воді, так як первісні мешканці з над озер Швайцарії. Напів дикі народи далекої Півночи: Ескімоси, Ляпонці, Чукчі і Самоїди роблять свої ліпянки не з глини — а з снігу, або кладуть хати із брил леду. З середини вибивають таке мешканє скірами білих медведів, фок або моржів і вистелюють мохом. Посеред снігової ліпянки стоїть кілька каменів, на котрих горить ватра, а часом і того нема, то доводить ся класти огонь — просто на леді.

Пара Кафрів перед своєю домівкою.

Нам здавалоби ся, що там мусить бути трошки зимно; може і вони волілиби трохи теплійше, але з чого зроблять ліпшу хату, коли задля зимна там не ростуть дерева, а камінє хоч і є десь в земли, то глубоко під вічним снігом і ледом.

Нема потреби говорити про всі роди домівок, які ставлять собі дикуни. І того, що вичислено досить, щоби знати як мешкають дикі люди. А знаючи се, можемо собі представити, як жили наші предки много століть тому.

З того часу, як чоловік научив ся добувати огонь і поняв яке то велике добро мати його все під рука-

Могила бронзового періоду (в Німеччині, побіч невеличкої твердині).

ми, зачав дуже зберігати огонь. В печері чи в хатині, в шалаши чи на отвертім воздусї — всюди мусів первісний чоловік журити ся і думати про огонь. Щоби не дати вітрови чи дощеви гасити огонь зачав він — так як теперішні дикуни — ставити заслонки з листя і галузя. Ті заслони перетворили ся з часом в колиби, а далї в шалаші і хати.

Курган.

Про огонь мали дбати звичайно жінки. І нинї майже у всїх диких племен клопочуть ся тим жінки. Мущини майже увесь день проводять поза домом: полюють на звірів, ходять ловити рибу, або воюють з ворожими племенами. А жінка лишає ся дома і веде своє хазяйство. Найбільшим клопотом було допильнувати огонь, аби нїколи не згас.

Правдоподібно жінка придумала ставити заслони коло огня. Потім зачала робити ті заслони висші і ширші, щоби не лише огонь але і себе та дїти охоронити перед вітром і дощом. Она, а не мужчина, почала ставити колиби і шалаші. Она відкрила штуку ставити домівки і робила їх доти, доки мущина не уважав потрібним помочи її, а потім не взяв сего на себе.

Житла дикунів на деревах.

Хто кладе шалаші у нинїшних диких племен Африки? Жінки. Хто ставить зимові і лїтні мешканя у Ескімосів та розпинає скіряні шатра у Індіян? Також жінка. А хто розставляє і звиває кібітку (юрту) у напів диких кочовиків Кірґізів? Все жінки. Так є у теперішних диких людий, так було і у наших далеких предків, як они лише щ6 дійшли до тої думки, щоби ставити домівки самим, а не конче шукати природної криївки, ями чи печери.

А як так, то безперечно, що жінка зробила людству велику прислугу. Штука будівнича — то дїло її рук.

Олекса Стороженко.

Скарб.

Був собі чоловік та жінка. Були вони люде заможненькі, усього в їх доволї: і поля, і скотинки, і худоби, і хата простора з садочком і левадою. Послав їм Господь на втїху одного тільки синка, — Павлусем звали. Та вже-ж і шанували і пестували вони того одинчика! не так батько, як мати. І що то вже за мати була! між матірками — на вдивовижу мати! Вже Павлусь був чималий пахолок, а вона ще возила ся з ним[1]), як з маненькою дитинкою. Було власними руками годує його, а він, телепень, тільки глита та, як той пуцьвіринок, знов рот роззявлює. Усю зїму й осінь з хати не випустить: „Не ходи, синку, каже: холодно, змерзнеш, та ще, крий Боже, занедужаєш, то я й умру, не дїжду, поки ти й одужаєш". Прийде весна або лїто, — знов не пуска. „Не ходи, синку: душно, сонце напече головку, голова болїти-ме". Цїлісїнький рік не дасть йому порога переступити, хиба у недїлю поведе до церкви, та за ним і не молить ся, так обома руками за його й держить ся, щоб хто не то що штовхнув, а й не доторкнув ся б. Деколи, як обридне йому стояти, то такий галас підійме на всю церкву, буцїм з його чортяка лика дере. „Ходїм, мамо, до дому, хлипа: їсти хочу!" То мати і веде його до дому, не діждавшись кінця служби і благословенія. А як кладе його спати, то сама і стеле, і роздягає, і хрестить, і ще й котка співає, неначе над годовичком[2]). Часом батько, дивлячись на се юродство[3]), стане гримати на жінку і похвалятись[4]), що він Павлуся віддасть у школу до дяка аж у друге село, так куди!... і не кажи... Така з неї добра і покірна жінка, а як дійде дїло до єї Павлуся, то як скажена стане: і очі витріщить, і запінить ся, і за ніж хапаєть-ся; крий Боже, що виробляє!... Кажу ж вам, що й між матірями навдивовижу була мати.

Доріс Павлусь до парубка. Так його вигнало та розперло, такий став гладкий та опецкуватий[5])! Пика широка та одутлувата[6]), як у того салогуба[7]), а руки білі та ніжні, як у паннючки. Та од чого б їм і пошерхнуть[8])? З-роду, не то щоб ціп або косу у руках подержав, не взяв ся й за лопату, щоб одгребти сніг од порога, або за віник, щоб вимести хату. Було старий і стане доказувать жінцї:

— На яку радість ми його вигодували? Який з його хазяїн буде? Що з ним станеть-ся, як ми помремо?... Останеть-ся він на сьвітї, мов сліпий без поводатаря!

— Е, чоловіче! — одкаже жінка: — як Бог милосердний пошле йому щастя, то без нас жити-ме ще лучче, як теперичка!

Уже Павлусеві минув і двацятий, вже б він і на вечірницї пішов, так мати не пуска.

— Не ходи туди, синку, — каже: — на вечірницях збірають ся самі пяницї та розбишаки; там тебе обідять, віку тобі збавлять. Почекай трошки, я сама знайду тобі дївчину, саму найкрасчу на всьому сьвітї, саму роботящу; вона буде тебе і годувать, і зодягать, і доглядать, як рідна мати.

Так не привів же їй Бог і оженити сина. Раз у ночі розвередувавсь Павлусь, як на живіт кричить: „Меду та й меду!" У старих на ту пору не було меду. Що тут на сьвітї робити?... Устала мати, накинула на себе свитину, не схотїла будить наймичку, і сама метнулась по селу шукати того меду. А на той час така піднялась фуґа, що не то що у ночі, а в день не побачила б сьвіту божого. Бігала сердешна, бігала од хати до хати (у кого й є, та каже нема: не хочеть-ся уставать), та якось уже випросила у попа. За один сцїльничок обіцяла бузівка[9]) подарувати. Трохи не замерзла, та таки принесла, і що-?... Павлусеві вже не до меду; заснув манесенький, ніяк його і не розбуркаєш. Так через той-то мед занедужала небога, та і вмерла. За нею в-слїд і батько ноги простяг, а наш Павлусь і не схаменув ся, як зоставсь круглим сиротою.

Що-ж з ним сталось?... Правду казала мати: Як Бог милосердний пошле йому щастя, то без батька і без матери жити-ме ще лучче, як за їх. У покійників — звісно, як у заможних хазяїнів — був наймит і наймичка. Наймит — парубок ще молодий, працьовитий, не питущий, а наймичка теж чесного роду, осталась бідною сиротою, і покійниця приняла її до себе, як рідну дитину. За Павлусем і їм добре жилось; було чим-небудь йому угодють, то стара і дякує і грошей їм дає, і добру одежу, а часом за наймита скотину у поле вижене, а за наймичку хату вимете і води принесе. Отож як умирала стара, то благословила наймита з наймичкою побратись, надїлила їх худобою і аж руки їм цїлувала та просила, щоб вони не обіжали еї Павлуся, доглядали б його і були йому рідним батьком і матірю, а вже вона на тім сьвітї буде благати Господа, щоб він милосердний послав їм усякого щастя і талану.

Отож після смерти старих, наймит оженив ся з наймичкою і стали собі господарювати. Щастя, як горох з мішка, так і сиплеть-ся на нашого Павлуся; і урожай у його луччий, як у других, і корів нема ялових. Накупили волів і послали кілька хур[10]) у Крим за сїллю, на Дін за рибою, построїли шинок із лавкою, та й годують скриню карбованьцями, як свиню горохом. Кругом у сусїдів талїй[11]) давить скотину, а у Павлуся, як на сьміх, хоч-би один тобі віл їздох.

Раз наймит піймав у садочку ройка, так з того одного розроїлось колодок[12]) з тридцять. Наймичка доглядала Павлуся, як рідна мати: і годує його, і голову йому змиє, і розчеше, і одягає й роздягає, і стеле, так йому у вічі й дивить ся, думку його відгадує, бо Павлусь за ввесь день і пари з рота не пустить; хоч-би часом чого і схотїв, вже не попросить: якось йому і слово важко вимовити. Тільки йому й роботи, що цїлісїнький день їсть (а лопав здорово) та спить. Було прокинеть-ся в-ранцї — зараз наймичка і ставить перед його душею жарену курку, або качку, або повнісїньку макітру вареників з сметаною; їсть неборак, аж за ушима лящить. Не вспіла наймичка його утерти, а він вже й уклав ся спати. Поспить на перинї, лїзе на піч поспати ще у просї. Пообідає, і знов куня; коли зїмою, то знов у просо, а коли лїтом, то вийде у садок, ляже під грушею, а часом, глянувши у-гору, трошки й розсердить ся: „Бісові груші! пробубонить: які спілі, і над самісїнькою головою висять, а ні одна-ж то не впаде у рот". І щоб то дригонуть ногою та штовхнуть об цївку[13])! то і посипались би, так, кажу-ж, йому важко і поворухнутись. Лежить, лежить, та й засне. Пополуднує — і знов іде у комору спати, і спить вже аж до захід сонця. Розбудить його наймичка вечеряти, нагодує, здійме свитину, чоботи, покладе на перину, а він тільки вже сам засне. Лучалось, наймит верне́ть-ся з поля і навідаєть-ся до Павлуся, а тому й голову важко держати на плечах.

— А чи не смикнули б, пане Павле, люльки? — спитає наймит.

— Смикнув би, — пробелькоче Павлусь, — так люльки не знайду.

— Та ось же вона біля вас на лавцї!

— Так хто-ж її набє?

— Та вона ж набита, я-ж її вам і набив, як їхав у царину. Отже біля вас і справу[14]) положив!

Та викреше вогню, розпалить люльку і устромить йому у рот, то він і смокче.

Було прийдуть до Павлуся парубки, та й намовляють його, щоб ішов з ними на вечерницї.

— Не піду! — пробубонить та й очі заплющить.

— Чом? — питають.

— Далеко. Як-би вечерницї збірались біля моєї хати, то може б і пішов.

— Е, пане Павле! кажуть йому парубки: — як-би ти побачив наших дївчат, то не казав би, що далеко!

— Бачив, доволї бачив... озиваєть-ся Павлусь.

— Де-ж ти їх бачив? ти ж із хати нїколи носа не виткнеш!

— Так коли ж снять ся, щоб вони показились! аж обридли!... одкаже Павлусь, та й перевернеть-ся на другий бік.

Засьміють ся парубки, та й підуть від його.

Раз, на зеленї сьвята, зібралось парубоцтво шукати скарба. Узяли з собою заступи[15]), лопати, і горілочки не забули, та й пішли у степ. Ідуть біля Павлусевої хати, от один парубок і каже:

— Знаєте що, хлопцї! Візьмемо з собою на щастя Павла Лежня (таке приложили йому прізвище), то вже певно знайдемо скарб: він такий щасливий, що такого і на всьому сьвітї не знайдеш!

Підійшли парубки до вікна (вікно було одчинене), дивлять ся, а Павлусь розплатав ся на перинї і хропе на всю хату.

— Пане Павле, а пане Павле! — ґукнули парубки. — Ходїм лишень з нами скарбу шукати!

— Не піду! — одрізав Павлусь.

— Ходїм бо! — просять парубки, аж кланяють ся. Ми тебе так з периною на руках і понесемо; не тебе нам треба, а твого щастя. Як ти з нами будеш, то може Бог дасть, і знайдемо скарб.

— Еге!... як Бог дасть, то й у вікно вкине!... одказав Павлусь: — не піду!

— Дожидай ся ж, поки тобі Бог у вікно вкине, а ми підемо шукати.

Зареготались, та й пішли собі, заспівавши чумака.

Ходили, ходили по степу аж до вечора. Шукали, розкопували могили, до всього приглядувались, і нічогісїнько не знайшли. Росказують люде, що часом скарби і сами вилазять на верх землї, перекинувшись у яку-небудь пакость; у старого шолудивого[16]) діда, або у миршавеньке[17]) козеня, або у дохлу кішку. Кому щастя, той і пізна скарб. Так, кажу-ж, до всього приглядались, і нїчого не побачили. Вже вертаючись, як смерклось, недалечко од села, дивлять ся — лежить край дороги дохлий хорт. Мабуть давно й іздох, аж гидко до його і близько підступити. От один парубок і каже:

— Слухайте, хлопцї: візьмемо сього чорта та шпурнем Лежневі в хату; нехай се буде той скарб, що Бог йому у вікно вкине.

Парубкам подобалась ся вигадка; от вони підняли того хорта на дрючок та й понесли. Підійшовши тихенько до Павлусевої хати, розмахали хорта, та й шпурнули в вікно, а він як бебехнеть-ся об поміст! так і брязнув, і задзвенїв, і як жар по всїй хатї розсипав ся дукатами!

— Трівай, не руш! — закричали парубки: — се наш скарб, се наші гроші...

— Брехня! — каже Павлусь: — се мій скарб, се мінї Бог у вікно вкинув! А що? Я ж вам казав — не вірили?

Парубки не слухають його та товплять ся в хату, а тут на той галас де не взялись наймит із наймичкою, убігли в хату, за рогач та за макогін, як штурхнуть одного, другого, так вони й угамувались.

— Будь ласкав, — кажуть парубки, — хоч що-небудь дай за те, що принесли твому хазяїнові скарб!

Наймит кинув їм кілька дукатів, та й каже:

— Нате вам за працю, а се наші гроші, бо сами таки розсудїть: хто б їх у чужу хату вкинув, як-би не сам Бог того схотїв!

Та сеє кажучи, позбірав наймит гарненько дукати і сховав їх у скриню.

Оттакий-то був щасливий наш Павлусь! Сказано: як кому Бог дасть щастя, то не треба йому й рідної матері, не треба і скарбу шукати: сам скарб його знайде. А другому неборакові на бездоллї, у те-ж саме вікно, у котре вкинув ся скарб, улїзе злодїй і останню сорочку витягне; не поробить день, то на другий і їсти нїчого.

Щаслива нитка до смерти не ввірвалась Павлусеві. Найшлась і дївчина, що, як той скарб, сама до його лицялась. Послав йому Господь і діточок, покірних, слухняних, працьовитих, не таких, як він пудофет[18]), а у матїр, бо жінка у його була невсипуща господиня. І віку йому таки чимало протяг Господь: до білого волоса доспав ся. Спав, спав, аж поки на віки не заснув.

Що таке на сьвітї щастя? спитав би я у дуже письменних. Частенько чуєш, люди кажуть: отой щасливий. Глянеш на того щасливого, а він тобі показує на другого, а сам жалуєть-ся на свою недолю. Зовуть щасливим і тих, що увесь свій вік нїчого не дбають, як мій Павлусь. Бог їм усе дає, а вони нудять ся сьвітом, не знають, що у них є і чого їм треба. Зовуть і скупого щасливим, бо у його багацько грошей; а він неборак увесь свій вік стереже тих грошей, як рябко на ланцюгу, нїякої користи з них не має, і голодний і холодний ще гірш од якого-небудь бідолахи. Нї, панове, по моєму той тільки щасливий, хто другому не завидує, а дякує Бога за те, що він йому послав, — той, кого Господь благословив на добрі дїла, що розкинулись вони по сьвіту, як розрослась пшениця на добре виораній ниві. Нагодує вона і пахаря[19]) і його сусїдів, попаде од неї скибка і старцеві в торбу. Не той тільки щасливий, що сам натріскаєть-ся і виспить ся, а той, що й другого нагодує і заспокоїть, бо у такого і душа буде не голодна.

Отсе-ж так загвоздив вам з-письменська, щоб сами одгадали, чи мій Павлусь справдї щасливий, чи може таким тільки прозвали його завистливі люде. Гледїть же, щоб не було по приказцї: хвалить шинкар пяницю, а дочки своєї за його не віддасть! Завидуєте щастю мого Павлуся, а нїхто б не схотїв бути Павлусем.

---

1) Всвитя ся з ким (рос.)—цяцькати ся, панькати ся. 2) Годовичок—однолїток. 3) Юродство—дурість, дурійка. 4) Похвалятись—грозити. 5) Опецкуватий—оклецькуватий, товстий. 6) Одутлуватий—надутий, опухлий. 7) Салогуб—товстий чоловік (різник). 8) Пошерхнуть—стати шерстким. 9) Бузівок—бузимок—телятко річняк. 10) Хура—фіра. 11) Талїй—тальок, болячка (?). 12) Колодка—улій, пень. 13) Цївка—відземок, пень. 14) Справа—прилад, начиниє, інструмент. 15) Заступ—(короткий) рискаль. 16) Шолудивий—паршивий. 17) Миршавий—хирявий, мізерний. 18) Пудофет—потяжкий, отяжілий, неруханий. 19) Пахар—хлїбороб, рільник.